

BRÜSSZELI TELEFONOK:

Április 22.

A KÖRMOZI

A brüsszeli világiállításán ismerkedtem meg *Walt Disney* legújabb találmányával, a *Circarama*-filmmel. Európában csak itt, a kiállításon, Amerikában pedig egyelőre egyetlen moziban, Kaliforniában látható a *Circarama*, a teljes kör-film. A köralakú óriási amerikai pavilon első emeletén, az ugyancsak köralakú moziteremben vetítik. A terem átmérője tizennégy méter. Ülőhely nincs benne, a nézők állva figyelik az előadást. Hogy miért, hamar kiderül. A teremben mintegy három méter magasságban feszül, tíz részből összeállítva, kör alakban a vászon. A hatalmas vászondarabok közötti felületek mindegyikén kis négyzet alakú nyílás, innen egyszerre tíz helyről vetítik a filmet. Tehát a film előttünk, mellettünk, jobbról, balról és mögöttünk is pereg. Amint a vetítés elkezdődik, forogni kezdünk és így azonnal megértjük, miért nincs ülőhely: legfeljebb zongoraszékkel lehetne követni az előadást.

A film: színes-, hangos dokumentumfilm Amerikáról. Az első pillanatokban még kapkodjuk a fejünket, aztán hamarosan sikerül beilleszkedni a filmbe, vagyis a »menetirányba«. A filmoperátor hol autóbuszon, hol hajón, hol repülőgépen utazik és mi, a nézők, anélkül persze, hogy látnók a járművet, úgy érezzük, mintha benne ülünk. Tehát, ha előttünk lejt az országot, megfordulva, mögöttünk látjuk a magaslatot, amelyet elhagytunk és jobbról, balról elszalad mellettünk a táj. Kétszer, háromszor többet mutat a film, mint amit az emberi szem egyszerre látni képes. Meghökkenítő, nagyon érdekes és — nagyon fárasztó élmény, hiszen egyszerre tízszer annyit látnivalót nyújt, mint a normálvásznú mozi. A színek, a hangok, a szebbnél-szebb tájak — megragadó, érdekes látvány, de — egyelőre legalább is — nehéz elképzelni, hogyan lesz ebből a technikai bravúrból: játékfilm.

Április 24.

ÍME, A CINERAMA!

A kiállítás másik »mozi-szenzációját« ugyancsak az amerikaiak üzemeltetik. Hatalmas reklámot csinálnak annak a mozinak, amely állítólag a legnagyobb méretű *Cinerama* Európában. Az ezerszemélyes modern mozi félkör alakú vászra huszonhét méter széles. Az előadások időtartama egy-egy óra.

A *Cineramát* egy amerikai szpíker először normálvásznú filmmel, néhány filmóndságnak vetítésével vezette be. Elmerenghettünk *Rudolf Valentino* és *Bánky Vilma* egykori szépségén. E bevezető után következett, ami »még nem volt Európában« — a *Cinerama*. Egyébként, a nagyobb hatás kedvéért az angol nyelvű kísérelőszövegben időnként a szpíker lelkesen felkiáltott: *Íme, a Cinerama!*

Most a szpíker egy hullámvasútra kalauzolt, amely valóban érdekes volt. Akárcsak a körfilmmel, itt is teljesen azt az érzést keltette a nézőben, mintha maga is benne ülne a hullámvasútban. Ezután a tenger felett szálltunk, majd a filmoperátor elvezetett bennünket Velencébe gondolázni. Velence csodás házai között, gyönyörű tengerén töltöttünk néhány percet, majd *Schönbrunn*ba érkeztünk, amelynek világhírű szép parkjában húsz tiroli-nadrágos bécsi fiú énekelt több mint öt percen keresztül, a kissé meghökkenet nézőknek. Az ének nagyon kedves volt, de úgy tűnt nekünk, hogy kevésbé használja ki a *Cinerama* lehetőségeit. Azután a milánói opera »*Aida*« előadásának egyik szép részlete következett. A teljes színpadot láttuk valamennyi szereplővel egyszerre.

Azután az afrikai dzsungelbe vitt minket az operátor. Megejtő szépségű folyó partján — nem tudni miért — sárga, világoskék, fehér estélyiruhás lányok ültek, majd hirtelen óriási víziúnnepély kellős közepébe kerültünk. Itt váratlan vízimutatványoknak voltunk tanúi.

Az estélyiruhás lányok levetköztek és fürdőruhában, vízi motorcsónakokon vontatott sítalpakon helyezkedtek el, majd vízisikló bohócokat láttunk. Végül egy motorcsónak akadályversenyt, amelynek során a motorcsónakok hatalmas tüzlángok fölött ugrottak át.

A filmszpiker bevezető szavaiban azt ígérte, hogy a *Cinerama* nem lesz sem opera, sem játékfilm, sem színház, hanem mindennek a keveréke — valami egészen más. Hát, ami azt illeti — ebben igaza volt.

Április 26.

KÍSÉRLETI FILMEK

A brüsszeli világkiállítás VII. palotájában a kis auditoriumban megkezdődött a kísérleti filmek fesztiválja. A bevezető beszéd szerint 29 ország 403 filmjéből 133-at választottak ki a fesztiválra.

Ezután rendkívül melegen üdvözölték a fesztiválon jelenlevő kiváló francia filmembert, *Abel Grance*-t, aki már 1926-ban a *Cinerama* úttörője volt. Ezúttal is valami rendkívüli technikai újítással lép a közönség elé: a 11 millió francia frankos költséggel előállított *polyvision* jelentette be a nézőknek. Néhányperces várakozás után három normálvászonon egy fél másodpercig megkezdték a film forgatását, aztán — sajnálattal közölték a fesztivál nézőivel, hogy technikai hiba miatt néhány percig várakozni kell. A néhány percből másfél óra lett — sajnos, a *polyvision* azóta sem mutatták be, pedig az ígéretek szerint forradalmi újítást jelent a film technikájában.

A következő napokon már programszerűen vetítették az egy-, kettő-, öt- és tizenöt perces kísérleti filmeket.

Francia filmmel, a *Meglepetéssel* kezdődött a bemutató. A film minden kockáját külön-külön megrajzolta a film alkotója. A néző két percen át fantasztikus színes rajzokat, kapkodó vonalakat, egy-egy rajzolt kezet, lábat, elszaladó figurát csodálhatott meg. Egy másik film se volt ennél kevésbé különös. Ez is francia. Egy éneklő nő torkát

mutatták be normálvászon nagyságban, eredeti pirosságban, az énekléstől reszketve, mandulákkal, hangszálakkal együtt.

Talán a legérdekesebb kísérlet egy nyolcperces *koreográfikus film* volt, férfi és női balett-táncosokról készített felvételekkel. A háttér végig a csillagos ég maradt, így tehát állandóan lebegve, olykor fejfelé, vagy vízszintes helyzetben táncoltak a bábszerű, hófehér női alakok, s a meztelen felsőtestű férfiak. Néha oly különösen fényképezték őket, hogy a bőrön áttetszett a csont is, az arcok a különös harsány fényben néha félelmetesnek tetszettek. A mozgás maga csupa lebegés, könnyedség és szépség. Eből a filmből, gondolom, a fényképezés technikáját illetően, sokat lehetne tanulni a szakembereknek.

Egészen különös kísérlet volt, ugyancsak fényképészeti szempontból egy *fiatalember álmát* bemutató film. Ezt is különös fénymegvilágításban és beállításokban olykor-olykor szinte félelmetesnek fényképezték. Igazi álomvízió volt. Az operatőr tehetségesen játszott a fiatalember mozgó árnyékával. Egy piros falú szobába vezette hősét, aki a falakon járkált, s megmérgeült egy világítószemű macskáától vagy a kerámiafigurák szemétől. Ebben a filmben nem vonalakkól és foltokból, hanem valódi tárgyakból tevődött össze a kép. A meglepetés az volt, hogy minderről, amit most elmondtam, csak a végén derült ki, hogy álom.

Szöveg nélküli volt *Az első éjszaka* című francia film. Hőse egy kisfiú, aki egy kislány után sietve, eltéved a párizsi metro rengetében. Bár kicsit túlsok volt a metro, a folyosók, a mozgólépcsők, az automatikusan záródó ajtók, mégis a rendező és az operatőr érzékeltetni tudott valamit a kisfiú kétségbeesett kereséséből.

Még négy napon át folytatódik a kísérleti filmek fesztiválja. A zsüri elnöke azt mondja: a jövő filmje itt születik. Lehet. De az biztos, hogy még nem született meg.

PONGRÁCZ ZSUZSA